

Konservatorn Henning Gillström (1877—1956) bodde under en stor del av sitt liv i Vike söder om Kristinehamn. Många var de naturintresserade kristinehamnare som sökte sig till hans idylliska Österås.

Gillström efterlämnade vid sin död två handskrivna dagböcker — "Minnen från Skog och Sjö" och "Ströv-tåg i Skogen". De utgör intressanta natur- och kulturhistoriska dokument. Trots att författaren för att utöva sitt yrke som konservator ofta fick ta till bössan förmimmer man ända i hans berättelser en vördnad för det levande.

En del av skildringarna illustreras med naturtrogna tuschteckningar såväl i svartvitt som akvarell, vilka vittnar om Gillströms konstnärliga begåvning.

För att ha kvar tidsatmosfären har Gillströms sätt att skriva och stava bibehållits i det närmaste oförändrat.

Redaktionen ber att till Gillströms systerdotter, fru Valborg Jansson i Kristinehamn, få rikta ett varmt tack för att nedanstående utdrag ur dagböckerna jämte illustrationer fått återges i denna skrift.

Efter en teckning 1888 Ljunggården.

SÅGEN I LJUNGGÅRDEN

Sågen är efter en teckning som jag gjorde i Maj 1888. Jag tror Erik Ersä hade bygt den, åtminstone var han ägare av den. Nedre delen var bygd av timmer och konstruktionen av sågen var mycket välgjord. Ramen bestod av sex blad. Det behövde inte blåsa hårt för att såga en mycket grov stock. Vid stark vind måste man alltid plocka ur de yttersta plattorna i varje vinge, eljest rusade sågen. Plattorna var försedda med en sinrikt konstruerad fjäderhake som stängde då man skjutit in dom i ramen. Otaliga gånger har jag burit på plattorna, löst sågen och vridit den i vind. Det var bara att ta i ena stören och så gå tills sågen började att gå. Dagen igenom var jag i sågen, ty Erik Ersä var en stor barnvän. Han gjorde metspön och ljuster åt mej å så hade han fina böcker jag fick se i. Hvilken saknad det blev då sågen blåste sönder den 3 oktober 1888. Det var nog sågen som gav upphovet till mina anteckningar ty den första är daterad från den händelsen. Jag var då elva år.

Sågen byggdes upp på nytt vid Hult i början på 1890-talet av patron Axel von Hackvitz och användes både för sågning och spånhyvling. Sågningen sköttes av Karl Färdig och senare av sonen Gustav ända tills sågen plockades ned 1913.

Sågen var också ett kärt viloställe för en hel massa fåglar. Vid regnväder i synnerhet kunde man se sågvingarne vara alldeles belabbade med Ringduvor eller Kråkor och Starar och på eftersommarn brukade ofta någon Häger sitta på översta vingen och speja. På nätterna både vinter och sommar brukade det alltid sitta någon Uggla eller Berguv på översta vingen och skrika. En gång såg jag en Tjäder slå till på översta vingen och han satt der länge innan han gav sig iväg. Så kunde man också se hela taket belabbat med Fiskmåsar isynnerhet vid regn.

UPPSJÖN

Tillhör Nolgården, Uppsjön, Blomsterhult och Jonsbol och är numera igenväxt grässjö. Vissa regniga år är det särdeles gott om Änder på sensommaren. Sjön är också ett kärt tillhåll för en massa vadare. Vipor, Stor-spov, Enkel Beckasin, Gropsnäppa och lilla Kärrhönan häckar årligen. Vissa år ett Tranpar och Vattenrallen. En Häger fälades 1920 av Karlsson, Blomsterhult. Kärrhökar äro ej heller sällsynta och de senaste åren har Kungsörnar uppehållit sig vid sjön till långt fram på hösten. På våren 1926 hittade jag en död Älg sør för sjön. På vad sätt han omkommit vet man ej, fastän Landsfiskalen var der och vi gjorde en grundlig undersökning.

STORMOSSEN

Finnes inte i dessa trakter någon mosse som skjutits så många Orrar på som på Stormossen. En höst för längesedan räknade jag till hundra stycken som Funke och hans bröder m.f. skjöto och det finnes nog inte någon äldre Jägare i Vike utan han varit på Stormossen och skjutit Orrar. Alldeles säkert har på de senaste trettio åren ett tusental Orrar skjutits på mossen och ännu varje år skjutes många, kanhända nu mest under förbjuden tid. Det ser man bäst på de färska kojorna och fjärhögar efter stupade tuppar. Alla martallarne på de holmlänkande upphöjningarne i norra delen i mossen äro torra i toppen beroende på hagelsvärmarne. Högsta antalet Orrar jag skjutit någon gång på mossen var tre, alla i soluppgången. Nästan alltid har tuppar skjutits.

SPOVAR

Storspovens locktoner på våren låter som en längtan, man vet icke vad, men aldeles säkert är att nu är våren här på fullaste allvar. Det brusar av liv både natt och dag. Utav alla vadarne har jag alltid tyckt bäst om Stor-spoven. Klok är han. På marken går han med graciösa steg och ser ståtlig ut. Flykten är vacker och de vemodiga läten han låter höra ger en viss stämning åt mossar och ängar. Glädjande nog har han under senare år betydligt ökat och visar sig på gårderna hela försommarn.

I slutet av Augusti såg jag fyra Myrspovar på en sandbanke utanför Kristinehamn. Vi voro då ett sällskap i motorbåt. Doctor Rudolf Söderberg, Rektor Elias Laurell, Olov Jonsson, Evert Nyqvist, Yngve Holmkvist och undertecknad. Det var en härlig färd i Kristinehamns skärgård som man sent skall glömma. (20 Augusti 1933.)

ORRSPEL I VÅRNATTEN 1939

Klockan halv 1 på morgon den 19 Maj åkte vi i bil härifrån till Blåhallsmossen för att höra på Orrspelet. Vädret var ingalunda tjänligt. Det blåste stark nordostlig vind och himlen var alldeles övermulen. I sällskapet voro Skansenchefen Carl Fries, Herr och fru Holmkvist, Olle Jonsson, Evert Nyqvist och under-tecknad. Okänd på platsen var jag rädd att gå vilse i skogen men allt gick väl och klockan 1 voro vi alla instuvade i Kojan för att vänta.

Det började sakta att dagas. En Morkulla kom dragandes åt Hyllerud till, men ingen Orre hördes ännu. Jag nästan började att tvivla på Orrspelet. Då sade Carl Fries på sitt lugna älskvärda sätt: "De kommer säkert." Klockan var en minut över två då på en gång Orrarne kommo från alla håll och det blev ett blåsande och spelande som var makalöst. De stridslystna tupparne slogos så fjädern yrde omkring dem och nu var det liv på den ödsliga mossen med Orrar, Spovar, Ljungpipare, Tranor och Småfåglar. Evert Nyqvist räknade Orrtupparne till trettiofyra, ett i sanning vackert antal. Efter klockan 3 bröto vi upp efter den sällsamma vaknatten. En titt gjordes till Edsvattnet der tre Smålommar och Änder av flere slag simmade och sedan bar det av hem för att sova en stund.

EN FÄRD TILL RAMSHOLMEN

Ända till i början av 1900-talet bodde Havsörnen på Ramsholmen. Boet som jag själv sett 1914 var mycket stort och låg på toppen i en tall på vestra sidan ön. Det beboddes då av ett Hägerpar. Nu är Havsörnboet en saga blott, men alldeles på samma plats bor ett par Fiskljusar.

Vi startade i två båtar vid Fisktorget i Kristinehamn kl. 6 på morgonen den 21 Maj för att bese Rams-holmen. Carl Fries, Olov Jonsson, Evert Nyqvist, Harry Svensson och Evert Gustavsson i en båt. Yngve Holmkvist, Olov Moden, Anton Karlsson och under-tecknad i andra båten. Nog hade vi bra sjögång alltid för ibland stod båtarne alldeles på ända och motorn surra i bara luften, men allt gick väl och hela dagen var roligt. Djurlivet var fattigt emot vad jag föreställt mig. (21 Maj 1939.)

Orrar på södra Ljunggårdsmossen.